

Psiha slovenskega naroda

1. Zemlja in njeni prebivalci

Sloven'c, tvoja zemlja je zdrava,
za pridne nje lega najprava,
polje, vinograd, gora, morje,
ruda, kupčija tebe rede.

Val. Vodnik.

Na goratem, tesnem prostoru živi slovenski narod. Pretežni del ozemlja zavzemajo Alpe, ki s svojim delom Julijskih Alp dosežejo v Triglavu (2863 m) največjo višino.

Ko se dvigne megleno poletno jutro nad Ljubljanskim poljem, tedaj zažare Kamniške planine, katerih najvišji vrh je Grintavec (2559 m), v nedopovedljivi krasoti. Ni čudno, da je Slovenija vprav zaradi svojih naravnih krasot privlačna točka za tujce iz vseh krajev, ki prihajajo v Slovenijo na izlete in na letovanje.

Tu gorovje s strmimi vrhovi, ki kakor prst kažejo proti nebu, tam ljubke dolinice, tu mračne tesni, tam mikavna sončna planjava, tu temno složno gorovje Karavank, tam ostri hrbti Julijskih Alp in zobati robovi Kamniških planin, tu prostrane senožeti, široke ravnine, plodne njive in senčnati gaji, tam zopet hriboviti svet s pohlevnimi vasicami, skritimi med sadnim drevjem in zelenjem, tam vinski griči in vinorodne gorice, tu pusta kraška goličava, tu temni gozdovi, tam široke ravní, a vsepovsod na večjih gričih, holmih in brdih pa se bleste lične bele cerkvice.

V geološkem oziru je torej Slovenija prav raznolika. Slovensko zemljo venčajo na severu Alpe, katerih zasneženi vrhovi se blestijo v soncu kakor kristal, a v južni dalji pa prehaja gorovje v skaloviti Kras. Njegov čar so podzemeljske jame s kapniki. Tu je stvoril Kras poezijo kapnikov, tam pa molé gole čeri, tu sega njegov samotni skalnati greben globoko v zemljo, v njegovih globelih pa se pretakajo podzemeljske vodé, tam pa je Kras zopet ves živ, vode prihajajo na dan, oplajajo in namakajo revno zemljó, tu zopet zapuščajo vode nenadoma svojo strugo na površini zemlje in nadaljujejo svoj tek v podzemeljskem veličju Krasa.

Ves južni del slovenskega ozemlja oklepa ta trnjeva slava Krasa. V severnovzhodnem kotu se začinja velika Panonska ali Podonavska nižina, ki sega še v slovensko ozemlje s Prekmurjem in z vinorodnimi Slovenskimi goricami.

Žito in vino, sadje in zelenjavo, razne vrste lesa, rude, premog in druga naravna bogastva daje naša zemlja. Sicer pa je površina slovenske zemlje bolj slikovita kot plodna in žitorodna. Zato pa je tem bolj hvalevredna pridnost našega kmeta, da iztisne iz zemlje sadove. Z znojem in z žuljavimi rokami so odkupljeni sadovi naše zemlje; v hribovitih krajih nosijo kmetje gnoj na njive v brentah in orjejo ponekod še z lesenim plugom, vse delo opravljajo brez strojev, tako da res v potu svojega obraza pridelajo svoj košček kruha.

Če odštejemo trud, ki ga ima naš kmet pri obdelovanju hribovite

zemlje, da mu kaj rodi, moramo reči: Slovenija s svojimi zgodovinsko znamenitimi mesti in trgi, z ljubkimi gorskimi vasicami, med katerimi so posejani pisani travniki, polja in njive, na holmih in gričih pa bele cerkvice, ob poljih, travnikih in senožetih pa stražijo samotna pota in stezice bela zidana vaška znamenja in lesena razpela — o, ta naša Slovenija je zares romantično lepa dežela.

Življenjski pogoji ljudstva pa so trdi, zelo trdi. Zaradi hribovite lege in ostrega alpskega podnebja tla niso posebno sadonosna, vendar slovenski kmet goji pšenico, oves, ajdo, krompir in druge poljske sadeže, a obdelovanje zemlje pa je — kot rečeno — naporno in težavno.

V zadnjem času slovenski kmet propada, mnogo malih in srednjih kmetov je prišlo ob posest zaradi sodobnih težkih gospodarskih in socialnih razmer, dasi je slovenski kmet navajen živeti uborno in preprosto.

Večstoletno tlačanstvo in temu primerna vzgoja k ponižnosti in podložnosti je slovenskemu ljudstvu vcepila usodno pasivnost, vendar pa smemo reči, da se njegova duša navzlic statični in konservativni vsebini ni povsem izkrivila in izmaličila, ampak ohranila svoje zdravo jedro in v njem vse sposobnosti za veliko in močno narodno kulturo. Ne prikrivam krivde, ki jo je zagrešila taka vzgoja k podložnosti in servilnosti nad našim ljudstvom; zavoljo nje ne stopa slovensko ljudstvo v zgodovinsko areno kot polnopraven, svoboden in v celoto strnjen narod.

Občutek manjvrednosti, ki preveva povprečnega slovenskega človeka, da mu imponira vse, kar je tuje in da ima sveto spoštovanje in bojazen pred tujo veličino, je takisto žalostna dediščina iz minulih časov.

Dasi je na splošno slovensko ljudstvo na dosti visoki prosvetni stopnji, vendar v njegovem življenju manjka neobhodno potrebna sestavina, ki je za narod ena najvažnejših: zavest skupnosti z zaupanjem vase.

Večstoletni zgodovinski in strateški spoj z Avstrijo, ki so ji vladali Habsburžani, je onemogočil slovenskemu narodu, da bi razvijal svojo temeljno potrebo po takih osebnih kvalitetah, ki bi pospeševale njegovo narodno vzajemnost in strnjenost. Zvestoba je bila velika slovenska krepost, a ta zvestoba ni Slovincem v narodnostnem oziru prinesla koristi. V imenu te zvestobe je slovenski narod svojim tujim gospodarjem žrtvoval svojo voljo, svojo samozavest, ne zavedajoč se, da si s tem zmanjšuje svojo narodno samobitnost. Bil je le priden in ubogljiv učenec svojim tujim učiteljem, ki mu niso puščali nikakih svoboščin, da se ne bi prebudila v njem sla po zavestni in svobodni stvarjalni osebni moči.

Ta neugodni narodnostni razvoj Slovencev v preteklosti ni mogel zatreti povsem zdravega narodovega vitalizma, kajti narod je bil dovolj odporen, da ni izkravel spričo vseh udarcev, ki so ga doletevali. V religioznosti je črpal svojo moč za obstanek, ona je vtisnila v njegovo dušo globoke brazde, ona je bila vrelo njegove življenjske moči, ona mu je bila edina uteha in opora na križevi in trnjevi poti njegovega življenja.

Z globoko psihološko utemeljenostjo lahko tudi v narodnostnem oziru spoštujemo kamnite priče živega krščanskega čuta našega ljudstva: kam-

nita znamenja ob cestah in križpotjih. Iz vere in prisanosti k zemlji so vznikle v slovenskem človeku trdožive silnice sebeohrane.

Tudi v geopolitičnem oziru je naše ozemlje gospodarsko in socialno važno. Krajevne in klimatske danosti ter geopolitična lega ozemlja so vtisnile slovenski psihi poseben pečat, tako da spričo krajevne nehomogenosti našega ozemlja razlikujemo več tipov Slovencev s čisto svojevrstnim značajem in lastnostmi. (Dalje.)

A. Kopriva

Donesek k slovenski pedagoški kroniki za leto 1938

(Dalje.)

Isti pisatelj je izdal tudi knjigo »Slovenska vas na Dolenjskem«, o kateri pravi dr. Ogris v letošnjem »Popotniku«, da je v smislu sociološkega raziskovanja naše vasi najtehtnejši spis te vrste. Kakor svoj čas Jurančičeva knjiga »Iz šole za narod«, (ali Doberškova »Vpliv socialnih razmer na razvoj otroka«) je tudi ta zanimivih in poučnih podatkov bogata knjiga vredna, da pride v knjižnico vsake šole in vsakega učitelja. Je sicer pedagoško, v ožjem pomenu besede, manj poudarjena nego je Jurančičevo ali Doberškovo delo. toda za pravilno presojanje in umevanje celotnega, torej tudi vzgojeslovnega in dušeslovnega problema naše slovenske vasi, je vsakemu na vasi delujočemu izobražencu pravi, neobhodno potreben vodič. V folkloristiki, v raziskovanju socialnih in gospodarskih razmer je piščev pristni delokrog, kar dokazujejo mnoga njegova prejšnja dela in članki. Knjiga je izšla na finem papirju v tiskarni Merkur v Ljubljani. Obe knjigi pa predstavljata veliko vrednost za vsakega učitelja, ki mu je načelo domorodnosti pri pouku in pri vzgoji eno vodilnih načel, ker bo našel v obeh osnovo in še nadaljnjih pobud za uspešno delo v tem smislu. Škoda le, da sta knjigi razmeroma dragi. Vsaka je stala v subskripciji 100 din, sicer pa 160 din. Obsegata vsaka okoli 170 strani.

Veliko vrzel v naši borni domači književnosti o spolni vzgoji je izpolnil znani dr. Anton Breclj s svojo strokovnjaško pisano in s klenimi, nevsiljivo vpletenimi vzgojnimi nauki obogateno knjigo »Ob viru življenja«. Knjiga ne nadomestuje le popolnoma vsa slična, našemu slovenskemu pojmovanju družinskega življenja često kvarna tuja dela, ampak jih v mnogem prekaša. Znameniti slovenski ginekolog dr. Alojzij Zalokar iz Ljubljane je napisal knjigi sijajno oceno v reviji »Misel in delo«, kjer pravi med drugim: »Visoko cenim zaslugo dr. A. Breclja, da se je kot zdravnik lotil težkega dela, rešiti prirodo iz spon nenaravnih in zaradi tega škodljivih duhovnih nazorov, pa najsi jih pridiga levica ali desnica. — Vse preveva odločna borbenost, združena z globokim, resnim pojmovanjem prirodoslovnih in socioloških resnic. — Brez dvoma najvažnejša plat knjige pa je idejna, saj smo prav v vodilnih mislih neizrečeno razkosani, in sicer prav povsod, v tako imenovanih naprednih krogih, kakor tudi v verskih. — Zato je dobro, da je Brecljeva knjiga, ki je namenjena širšim plastem, pisana s trdo roko.«

Dr. B. Dragas je v prenovljeni, izpopolnjeni in sodobno preurejeni III. izdaji dal materam in vzgojiteljem lepo knjigo »Pomoč novorojenčku in dojenčku« (224 strani). Knjiga ima največ nasvetov za nego in vzrejo deteta, pa tudi za početke njegovega pravilnega vzgajanja, kar je pri dojenčku še prav posebno v tesni zvezi in potrebno.

Slično delce na 32 straneh je izdala ga. Hočevar-Megličeva s »Knjižico za nego dojenčka«, kjer je popisan tudi otrokov duševni razvoj.